

บทที่ 3

กฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมในการขอรับ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญาของประเทศไทย และของต่างประเทศ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย 2550 หมวด 3 ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ 4 สิทธิและเสรีภาพในกระบวนการยุติธรรม มาตรา 39 และมาตรา 40 ได้บัญญัติรับรองสิทธิในการได้รับความช่วยเหลือจากรัฐของบุคคลซึ่งได้รับความเสียหายเนื่องจากการกระทำ ความผิดอาญาของผู้อื่น โดยตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น และไม่มีโอกาส ได้รับการบรรเทาความเสียหายโดยทางอื่น รวมทั้งการรับรองสิทธิในการได้รับค่าทดแทนกรณีของ บุคคลซึ่งตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างพิจารณาคดี หากปรากฏตามคำพิพากษาอัน ถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของ จำเลยไม่เป็นความผิด ดังนั้น เพื่อให้การรับรองสิทธิดังกล่าวเป็นไปตามบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย 2550 นี้ในการคุ้มครองสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมที่ เกี่ยวข้องกับการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญาตามรัฐธรรมนูญ แห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550

การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ให้กำหนดหลักเกณฑ์จากค่าทดแทนการถูก คุมขัง ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจเนื่องจาก จำเลยได้รับความเจ็บป่วยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ค่าทดแทนกรณีที่ยังไม่ถึงแก่ความ ตายและความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี ค่าขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่าง ถูกดำเนินคดี และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี การยื่นคำขอ การอุทธรณ์ให้ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายที่มีสิทธิขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายตาม พระราชบัญญัตินี้ ยื่นคำขอต่อคณะกรรมการ ณ สำนักงาน ตามแบบที่สำนักงานกำหนดภายในหนึ่ง ปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิดหรือวันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ลดอนฟ้องหรือวันที่ มีคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้น ปรากฏตามข้อเท็จจริงฟังยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือ

การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด ในกรณีที่จำเลยหรือทายาทได้รับความเสียหายเป็นผู้ไร้ความสามารถหรือไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้อนุบาล ผู้บุพการี ผู้สืบสันดานสามีหรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับแต่งตั้งเป็นหนังสือจากจำเลยหรือทายาทซึ่งได้รับความเสียหายแล้วแต่กรณีอาจยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายได้ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด ส่วนในกรณีที่ผู้ยื่นคำขอไม่เห็นด้วยกับคำวินิจฉัยของคณะกรรมการให้มีสิทธิอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ภายใน 30 วัน นับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำวินิจฉัย คำวินิจฉัยของศาลอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด ผู้อุทธรณ์ยื่นอุทธรณ์ต่อสำนักงานหรือศาลจังหวัดที่ผู้ยื่นคำขอมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตเพื่อส่งให้แก่ศาลอุทธรณ์ และให้ถือว่าเป็นการยื่นอุทธรณ์ต่อศาลอุทธรณ์ จะเห็นว่า พระราชบัญญัติดังกล่าวสอดคล้องกับหลักการรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 มาตรา 40 (5) บัญญัติว่าผู้เสียหาย ผู้ต้องหา จำเลย และพยานในคดีอาญา มีสิทธิได้รับความคุ้มครองและความช่วยเหลือที่จำเป็นและเหมาะสมจากรัฐ ส่วนค่าตอบแทน ค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายที่จำเป็น ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติสามารถแยกพิจารณาสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

1. สิทธิของผู้เสียหายในการเรียกค่าตอบแทนก่อนมีพระราชบัญญัติดังกล่าวมาบังคับใช้ สิทธิของผู้เสียหาย หรือผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการกระทำความผิดในการเรียกค่าตอบแทนหรือค่าสินไหมทดแทนต้องเรียกจากผู้กระทำความผิด โดยที่ภาครัฐไม่ได้ให้ความช่วยเหลือ เมื่อมีบทบัญญัติตามพระราชบัญญัตินี้ภาครัฐเข้ามาช่วยเหลือด้านค่าตอบแทนหรือค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้เสียหายในคดีอาญา

2. จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ หรือถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดีและปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏคำพิพากษาอันถึงที่สุดในคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

3. จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติสามารถร้องขอค่าตอบแทนจากรัฐได้ที่กระทรวงยุติธรรม สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา เลขที่ 99 หมู่ 4 อาคารกระทรวงยุติธรรม ชั้น 25 ถนนแจ้งวัฒนะ อ.ปากเกร็ด จ.นนทบุรี 11120 หรือโทรศัพท์ 02-502-8225-30 หรือ โทรสาร 02-502-8226

4. ค่าตอบแทนของจำเลยในคดีอาญามีหลักเกณฑ์ตามที่คณะกรรมการจะกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับค่าตอบแทน โดยคำนึงถึงพฤติการณ์และความร้ายแรงของการกระทำความผิด และสภาพความเสียหายที่ผู้เสียหายได้รับ รวมทั้งโอกาสที่ผู้เสียหายจะได้รับการบรรเทาความเสียหาย

5. บุคคลดังต่อไปนี้สามารถยื่นคำขอดังกล่าวได้

- จำเลย หรือทนาย

- ผู้แทนโดยชอบธรรม ผู้อนุบาล บุพการี ผู้สืบสันดานสามีหรือภริยา หรือบุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งได้รับแต่งตั้งหนังสือจากจำเลยหรือทนายซึ่งได้รับความเสียหายแล้วแต่กรณีหรือผู้ไร้ความสามารถที่ไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้

กรณีที่จำเลยป่วย หรือไม่สามารถลุกเดินได้อย่างคนปกติ จำเลยสามารถทำหนังสือมอบอำนาจให้บุตร หรือคู่สมรส หรือบุพการี หรือบุคคลที่จำเลยแต่งตั้งให้เป็นผู้ดำเนินการแทนตนยื่นเอกสารการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ได้ที่กระทรวงยุติธรรม หรือสำนักงานยุติธรรมจังหวัดทั่วประเทศ

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

หลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 185 วางหลักว่าหากการกระทำ ความผิดของจำเลยไม่ได้เป็นความผิดนั้น และการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดหรือว่าขาดอายุความ หรือมีเหตุอันควรตามกฎหมายที่จำเลยจะไม่ต้องรับผิด ให้ศาลสั่งยกฟ้องจำเลยโดยอยู่ในดุลพินิจของศาลตามที่เห็นสมควร

หลักประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 227 วางหลักว่า ในการลงโทษการกระทำความผิดของจำเลยว่าเป็นความผิดที่จำเลยกระทำนั้นต้องอยู่ภายใต้ดุลพินิจของศาล

1. เหตุที่ยกฟ้องตามมาตรา 185

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 วรรคแรก บัญญัติว่า “ถ้าศาลเห็นว่า จำเลยมิได้กระทำความผิดก็ดี การกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิดก็ดี คดีขาดอายุความแล้วก็ดี มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรต้องรับโทษก็ดี ให้ศาลยกฟ้องโจทก์ปล่อยจำเลยไป แต่ศาลจะสั่งขังจำเลยไว้หรือปล่อยชั่วคราวระหว่างคดียังไม่ถึงที่สุดก็ได้”

เหตุที่ศาลยกฟ้องตามมาตราดังกล่าวนี้ปกติเป็นเรื่องข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติโดยพยานหลักฐาน หรือคำรับสารภาพของจำเลย แต่ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ด้วยเหตุใดเหตุ

หนึ่งตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ กล่าวคือ จำเลยมิได้กระทำความผิด การกระทำของจำเลยไม่ได้เป็น ความผิด คดีขาดอายุความ มีเหตุตามกฎหมายที่จำเลยไม่ควรถูกต้องรับโทษ นอกจากเหตุดังกล่าว บาง กรณีที่ฟ้อง หรือการดำเนินคดีของโจทก์บกพร่องและความบกพร่องนั้นอาจปรับเข้ากับเหตุที่ยก ฟ้องตามมาตรา 185 วรรคแรกได้ ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยไม่ได้ ตัวอย่างต่อไปนี้

จำเลยมิได้กระทำความผิด เช่นในกรณีข้อเท็จจริงเป็นยุดิวว่าได้มีการกระทำความผิดเกิดขึ้นจริงแต่ พยานหลักฐานของโจทก์ตามที่นำสืบมาข้อเท็จจริงฟังไม่ได้ว่าจำเลยเป็นผู้ถูกกระทำความผิดศาลยกฟ้อง ดังตัวอย่างคำพิพากษาฎีกาที่ 1476/2525 ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 176 ที่ว่า เมื่อจำเลยรับสารภาพตามฟ้องให้ศาลพิพากษาได้นั้นมิได้หมายความว่าเมื่อจำเลยรับสารภาพ แล้วจะต้องพิพากษาลงโทษเสมอไป เมื่อศาลเห็นว่าจำเลยมิได้กระทำความผิดจริงศาลย่อมพิพากษาโดย อาศัยอำนาจตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 หรือคำพิพากษาฎีกาที่ 3117/2523 ศาลชั้นต้นลงโทษจำเลยฐานมีอาวุธปืน จำคุก 3 ปี และฐานมีวัตถุระเบิดจำคุก 7 ปี ศาล อุทธรณ์พิพากษาแก้โทษจำคุกเป็น 1 ปี และ 2 ปีตามลำดับจำเลยฎีกาเฉพาะความผิดฐานมีระเบิด ข้อเท็จจริงได้ความว่าอาวุธปืนกองรวมอยู่กับวัตถุระเบิด เมื่อศาลฎีกาฟังข้อเท็จจริงว่าจำเลยอาจมิได้ มีเจตนาขีตถือลูกระเบิดนั้นไว้เพื่อตน ศาลฎีกาหดยกประเด็นข้อหาเรื่องความผิดฐานมีอาวุธปืนซึ่ง เป็นความผิดอีกกระทงหนึ่งขึ้นวินิจฉัยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 185 ให้ ยกฟ้องฐานมีอาวุธปืน

การกระทำของจำเลยไม่มีความผิด พฤติการณ์ที่จะเข้าเหตุยกฟ้องตามข้อนี้ อาจ จะปรากฏจากคำฟ้องของโจทก์ หรือจากพยานหลักฐานที่กล่าวหาว่าจำเลยกระทำการตามที่โจทก์ กล่าวหาจริง แต่การกระทำของจำเลยเช่นนั้นไม่มีความผิดตามกฎหมายที่โจทก์ ดังตัวอย่างคำ พิพากษาฎีกาที่ 1325/2495 โจทก์ฟ้องว่าจำเลยแจ้งความเท็จ จำเลยให้การรับสารภาพตามฟ้อง แต่ ปรากฏตามหลักฐานว่าคำแจ้งความของจำเลยเป็นความจริง ศาลลงโทษจำคุกไม่ได้ต้องยกฟ้องและ คำพิพากษาฎีกาที่ 1396/2514 ศาลอุทธรณ์พิพากษาลงโทษจำเลยฐานกระทำเพื่อป้องกันเกินสมควร แก่เหตุ โจทก์ฎีกา เมื่อศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยป้องกันพอสมควรแก่เหตุ แม้จำเลยจะมีได้ฎีกา ศาลฎีกา ก็จะไม่พิพากษายกฟ้องโจทก์

2. เหตุยกฟ้องตามมาตรา 227

ให้ศาลใช้ดุลพินิจวินิจฉัยชี้ว่าหน้าพยานหลักฐาน ทั้งปวงอย่าพิพากษาลงโทษจนกว่า แน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริง และจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดนั้น

เมื่อมีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ให้ยกประโยชน์แห่งความ สงสัยนั้นให้จำเลย

ผลจากมาตรา 227 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาส่งผลให้เมื่อศาลมีการยกฟ้องจำเลยตามมาตราดังกล่าวนี้ จำเลยไม่สามารถที่จะนำผลยกฟ้องดังกล่าวมาทำการยื่นขอรับ ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายที่จำเป็นต่าง ๆ ได้จากรัฐ เมื่อศาลชั้นนำหนักพยานหลักฐาน คดีตามที่โจทก์ และจำเลยต่างนำสืบแล้วเห็นได้ว่าพยานหลักฐานของโจทก์ไม่อาจรับฟังได้ โดยปราศจากความสงสัยว่าจำเลยได้กระทำความผิดตามฟ้องหรือไม่ ศาลจึงจะยกประโยชน์แห่งความสงสัยนั้นให้แก่จำเลย เมื่อมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ยกฟ้องของจำเลยนั้นผลของคำพิพากษาดังกล่าวจำเลยไม่สามารถนำมาฟ้องเรียกค่าทดแทนดังกล่าวได้ จึงทำให้เกิดสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรมของรัฐ ไม่ได้ได้รับความเสมอภาคดังประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 187 (สันติชัย เกียรติคุณ-โสภณ, 2546, หน้า 80-83)

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิของประชาชนเกี่ยวกับการขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญาตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ได้มีการบัญญัติเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพโดยอาศัยหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญในการให้ความช่วยเหลือของรัฐในเรื่องค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลย ในคดีอาญา ในการขอรับความช่วยเหลือจากรัฐที่ให้สิทธิของจำเลยในคดีอาญาซึ่งปรากฏว่ามีได้เป็นผู้กระทำผิดรัฐซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงยุติธรรมได้มอบอำนาจให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นผู้ดำเนินการให้ความช่วยเหลือและเยียวยาความเสียหายกับจำเลยที่ไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น จึงได้มีการกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ดังต่อไปนี้

1. ค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ตามที่พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 หมวด 5 การจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา มาตรา 20 จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ ต้อง

- (1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ
- (2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี และ

(3) ปราบกฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

คดีที่มีจำเลยหลายคนจำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุดและคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่ยังมีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี จำเลยที่ถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย

มาตรา 21 การกำหนดค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามมาตรา 20 ให้กำหนดตามหลักเกณฑ์ดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขัง ให้คำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา

(2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่มีจำเลยถึงแก่ความตาย และความตายนั้นเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี จำนวนไม่เกินที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

(4) ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี

(5) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง เว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นแล้ว กรณีที่มีคำขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษานั้นเกินการตั้งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าว ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใดให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นให้ตามที่เห็นสมควร และคณะกรรมการกำหนดให้จำเลยได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายเพียงใด โดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับและโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่น เจตนารมณ์ของกฎหมายจึงมุ่งที่จะช่วยเหลือทางการเงินเฉพาะบุคคลที่ได้รับ ความเสียหายต่อชีวิต ร่างกายและจิตใจจากการกระทำ ความผิดทางอาญาของผู้อื่น โดยที่บุคคลนั้นไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดนั้น รวมถึงจำเลยที่ถูกฟ้องในคดีอาญาโดยพนักงานอัยการและถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี ต่อมาปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการฟ้องในระหว่างดำเนินคดีหรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำ

ความผิดหรือการกระทำของจำเลยนั้นไม่เป็นความผิด ขอบเขตของกฎหมายคุ้มครองเฉพาะผู้เสียหายและจำเลยที่กำหนดไว้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้เท่านั้น

สาระสำคัญที่เกี่ยวข้องตามพระราชบัญญัติมีดังนี้

1. จำเลยที่มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ต้องเป็นบุคคลซึ่งถูกฟ้องต่อศาลว่าได้กระทำความผิดอาญา และต้องเข้าองค์ประกอบ(มาตรา 3 วรรคสองและมาตรา 20) ดังนี้ต้องเป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ หรือเป็นผู้ถูกคุมขังในระหว่างพิจารณาคดี และต่อมาปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และมีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด กรณีที่คดีมีจำเลยหลายคน จำเลยคนใดถึงแก่ความตายก่อนมีคำพิพากษาถึงที่สุด และคณะกรรมการเห็นสมควรจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายให้แก่จำเลยอื่นที่มีชีวิตอยู่ถ้าเป็นเหตุอยู่ในลักษณะคดี จำเลยถึงแก่ความตายนั้นมีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ได้ด้วย

2. ทายาทผู้ได้รับความเสียหาย ทายาทที่อาจมีสิทธิได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย ในกรณีที่ผู้เสียหายหรือจำเลยถึงแก่ความตายก่อนที่จะได้รับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่าย แล้วแต่กรณี จะต้องเป็นทายาทซึ่งได้รับความเสียหายอันเนื่องมาจากการตายของผู้เสียหายหรือจำเลยตามพระราชบัญญัตินี้ เท่านั้น (มาตรา 6)

3. ผู้ยื่นคำขอแทน การยื่นคำขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัตินี้ กำหนดให้ผู้มีสิทธิต้องยื่นคำขอด้วยตนเอง แต่ในบางกรณีอาจมีผู้มีสิทธิยื่นคำขอ บางรายไม่สามารถยื่นคำขอด้วยตนเองได้ จึงมีข้อกำหนดเพื่อยกเว้นในการให้ผู้อื่นยื่นคำขอแทนได้ กรณีดังนี้ กล่าวคือข้อยกเว้นที่กำหนดให้บุคคลอื่นยื่นคำขอแทนได้ดังกรณีต่อไปนี้ (มาตรา 21)

- 1) ผู้แทนโดยชอบธรรม กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้เยาว์
- 2) ผู้อนุบาล กรณี ผู้มีสิทธิยื่นคำขอเป็นผู้ไร้ความสามารถ
- 3) ผู้บุพการี ผู้สืบสันดาน สามีหรือภรรยา หรือบุคคลซึ่งได้รับการแต่งตั้งเป็นหนังสือกรณีที่ผู้มีสิทธิยื่นคำขอมิเหตุจำเป็น ในกรณีดังต่อไปนี้เจ็บป่วยจนไม่สามารถมายื่นคำขอด้วยตนเองได้ หรือเป็นคนสูงอายุหรือเป็นบุคคลทุพพลภาพไม่สะดวกในการเดินทางสุดท้ายเดินทางไปต่างประเทศโดยมีกิจธุระจำเป็นอันไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ และไม่อาจมายื่นคำขอได้ภายในระยะเวลา 1 ปี ตามมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ต้องเป็นเหตุจำเป็นอย่างอื่นที่คณะกรรมการเห็นชอบ

กำหนดเป็นรายกรณี (ระเบียบคณะกรรมการฯ ว่าด้วยการยื่นคำขอ และวิธีพิจารณาคำขอ คำตอบแทน คำทดแทนและค่าใช้จ่ายพ.ศ.2545 หมวด1 ข้อ 5)

4. คำตอบแทน บุคคลที่ได้รับความเสียหายจากการกระทำความผิดทางอาญาของผู้อื่น และได้พิสูจน์แล้วว่าผู้เสียหายนั้นมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดทางอาญานั้นอาจมีสิทธิได้รับคำตอบแทนความเสียหายจากรัฐ ตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง ดังนี้ (มาตรา 8) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการทำงานได้ตามปกติ และคำตอบแทนความเสียหายอื่นนอกจากที่กล่าวข้างต้น ส่วนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตายจะได้คำตอบแทนตามพระราชบัญญัติคำตอบแทนผู้เสียหาย และคำทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 ค่าจัดการศพ ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ค่าเสียหายอื่นนอกจากที่กล่าวข้างต้น ส่วนอัตราโทษในการถูกกักขังระหว่างพิจารณาคดีจะได้รับอัตราโทษวันละ 200 บาท

5. คำทดแทน บุคคลที่อาจได้รับคำทดแทนจากรัฐต้องเป็นจำเลยในคดีอาญาที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการและจะต้องเป็นจำเลยที่ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดีซึ่งต่อมาปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยนั้นไม่ได้เป็นผู้กระทำความผิดและมีการถอนฟ้องในระหว่างการดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการดำเนินคดีนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังเป็นยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด คำทดแทนที่จำเลยอาจได้รับตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวง (มาตรา 21) ดังนี้ คำทดแทนการถูกคุมขัง ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล ค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลย เป็นผลโดยตรงจากการดำเนินคดี ค่าขาดประโยชน์ที่นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดี ซึ่งเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี และค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดีได้แก่ค่าทนายความ และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ในการดำเนินคดี หากกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายจะได้คำทดแทน ค่าจัดการศพ ค่าขาดอุปการะเลี้ยงดู ค่าเสียหายอื่นที่กล่าวไว้ข้างต้น

6. วิธียื่นคำขอ ผู้เสียหาย จำเลย หรือทายาทผู้ได้รับความเสียหาย ต้องยื่นคำขอด้วยตนเอง ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา หรือหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายให้ได้รับคำขอแทน (มาตรา 22)

7. ระยะเวลาในการยื่นคำขอ ผู้มีสิทธิยื่นคำขอภายในระยะเวลาดังต่อไปนี้ (มาตรา 22) กรณีที่เป็นผู้เสียหาย ให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่นคำขอภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด และกรณีที่เป็นจำเลย ให้ผู้มีสิทธิยื่นคำขอต้องยื่นคำขอภายในระยะเวลาหนึ่งปีนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้ถอนฟ้อง หรือวันที่ศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดในการดำเนินคดีนั้น

8. คณะกรรมการ พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย แก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544 มีอำนาจหน้าที่ดังต่อไปนี้ (มาตรา 8) พิจารณานุมัติค่าตอบแทนค่า ทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติและเสนอความเห็นต่อรัฐมนตรีเกี่ยวกับมาตรการ ในการ คຸ້ມครองสิทธิของผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา ตลอดจนการออกกฎกระทรวง ระเบียบ และ ประกาศต่าง ๆ เพื่อดำเนินการตามพระราชบัญญัติโดยมีหนังสือสอบถาม หรือเรียกบุคคลใดมาให้ ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูล หรือสิ่งอื่นที่จำเป็นเพื่อประกอบการ พิจารณาในการปฏิบัติการอื่นใดเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้

9. พระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทน และค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ.2544 กำหนดให้จัดตั้งสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหาย และจำเลยใน คดีอาญา ขึ้นในกระทรวงยุติธรรม และให้มีอำนาจหน้าที่โดยปฏิบัติงานธุรการของคณะกรรมการ และ คณะอนุกรรมการและรับคำขอค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่าย พร้อมทั้งทำความเข้าใจเสนอ ต่อคณะกรรมการ หรือคณะอนุกรรมการโดยประสานงานกับหน่วยงานราชการอื่นหรือบุคคลใด ๆ เพื่อขอทราบข้อเท็จจริง หรือความเห็นเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทน ค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายเพื่อ ทำการเก็บ รวบรวม และวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับการจ่ายค่าตอบแทน ค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายใน การกระทำความผิดตามที่รัฐมนตรี คณะกรรมการ หรือคณะกรรมการมอบหมาย

10. พนักงานเจ้าหน้าที่ คือข้าราชการและลูกจ้างของหน่วยงานในกระทรวงยุติธรรม ซึ่งรัฐมนตรีแต่งตั้งให้ปฏิบัติการซึ่งมีอำนาจหน้าที่ (มาตรา 26 และ มาตรา 27) ในการสอบปากคำผู้ ยื่นคำขอเกี่ยวกับข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตามคำขอโดยกำหนดให้มีหนังสือสอบถามหรือเรียกบุคคลใดมา ให้ถ้อยคำ หรือให้ส่งเอกสารหลักฐานที่เกี่ยวข้อง หรือข้อมูลหรือสิ่งอื่นที่จำเป็นมาเพื่อประกอบการ พิจารณาในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ (สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและ จำเลยในคดีอาญา, 2546, หน้า 2-7)

2. การขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา

ตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยใน คดีอาญา พ.ศ.2544 กรณีการพิจารณาคดีอาญาหากปรากฏว่าศาลพิพากษาว่าจำเลยมิได้กระทำ ความผิด จำเลยหรือทายาทก็มีสิทธิได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย เนื่องจากความผิดพลาดในการ พิจารณาคดี หลักการของพระราชบัญญัตินี้ นอกจากจะให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายแล้วยัง คำนึงถึงจำเลยผู้บริสุทธิ์ที่ถูกดำเนินคดีอาญาด้วย เพื่อให้ได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายจากการที่ ต้องถูกดำเนินคดี อันเป็นมาตรการหนึ่งในการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้บริสุทธิ์เพื่อมิให้ถูก กระทำจากการใช้อำนาจโดยมิชอบหรือโดยผิดพลาดจากกระบวนการยุติธรรม การชดใช้ค่าทดแทน

และค่าเสียหายแก่จำเลยในคดีอาญา เพื่อเป็นการทดแทนความเสียหายในสิทธิเสรีภาพที่ถูกจำกัดจากการคุมขังในระหว่างการดำเนินคดี เพราะบุคคลผู้ถูกจับกุม คุมขัง ควบคุมตัวต้องสูญเสียสิทธิเสรีภาพไปช่วงระยะเวลาหนึ่ง รัฐควรต้องให้ความคุ้มครองต่อบุคคลโดยการเยียวยาให้บุคคลนั้นจากความเสียหายในสิทธิเสรีภาพที่ต้องสูญเสียไป อันเป็นการแสดงความรับผิดชอบของรัฐที่มีต่อประชาชนในฐานะที่เป็นรัฐบาลในระบอบประชาธิปไตยที่เคารพต่อสิทธิเสรีภาพของประชาชน โดยผู้ที่จะได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายต้องเป็นจำเลยในคดีอาญา และต้องถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี และปรากฏว่าคำพิพากษาถึงที่สุดนั้นฟังเป็นที่ยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

ค่าทดแทน ได้แก่ เงิน ทรัพย์สิน หรือประโยชน์อื่นใดที่จำเลยมีสิทธิได้รับเนื่องจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดี ในการจ่ายค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา กฎหมายได้บัญญัติหลักเกณฑ์ในการยื่นคำร้องขอรับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา เพื่อต้องการให้จำเลยที่ได้รับ ความเสียหายที่แท้จริงเท่านั้น มีสิทธิได้รับค่าทดแทน คือ

(1) เป็นจำเลยที่ถูกดำเนินคดีโดยพนักงานอัยการ เพื่อเป็นการคุ้มครองจำเลยในระดับหนึ่ง เพราะการสอบสวนของเจ้าหน้าที่ตำรวจมีหลายรูปแบบ และรัฐไม่สามารถควบคุมการทำงานของพนักงานสอบสวนได้

(2) ถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี เพราะการถูกคุมขังเป็นการกระทบต่อสิทธิเสรีภาพของบุคคล หากต่อมามีการพิจารณาคดีถึงที่สุดแล้วปรากฏว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์จึงควรได้รับการเยียวยาจากการที่ต้องถูกคุมขังในระหว่างการพิจารณาคดี

(3) ปรากฏหลักฐานชัดเจนว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด และมีการถอนฟ้องในระหว่างการดำเนินคดี หรือปรากฏตามคำพิพากษาอันถึงที่สุดนั้นว่าข้อเท็จจริงฟังยุติว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิดหรือการกระทำของจำเลยไม่เป็นความผิด

สิทธิของบุคคลที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาและถูกคุมขังระหว่างการพิจารณาคดีหากต่อมามีการถอนฟ้องในระหว่างดำเนินคดี หรือการกระทำของบุคคลนั้น ไม่เป็นความผิดในการที่จะได้รับการช่วยเหลือเยียวยาจากรัฐ โดยมีหน่วยงานรับผิดชอบคือกระทรวงยุติธรรมได้จัดตั้งหน่วยงานเพื่อรับผิดชอบในการดำเนินการให้ความช่วยเหลือทางการเงินขึ้นในสำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรมมีชื่อ “สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา” โดยมีคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญาเป็นผู้ดำเนินการ

พิจารณาอนุมัติค่าตอบแทนค่าทดแทน หรือค่าใช้จ่ายตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขของจำเลยในคดีอาญาที่ได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่าย ดังนี้

(1) ค่าทดแทนการถูกคุมขังตามจำนวนวันที่ถูกคุมขัง โดยคำนวณจากจำนวนวันที่ถูกคุมขังในอัตราที่กำหนดไว้สำหรับการกักขังแทนค่าปรับตามประมวลกฎหมายอาญา (200 บาท ต่อวัน)

(2) ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ หากความเจ็บป่วยของจำเลยเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดี

(3) ค่าทดแทนในกรณีที่จำเลยถึงแก่ความตายอันเป็นผลโดยตรงจากการถูกดำเนินคดีตามจำนวนที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง เช่นขาดประโยชน์นำมาหาได้ในระหว่างถูกดำเนินคดีหรือค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการดำเนินคดี

ทั้งนี้ตามหลักเกณฑ์ วิธีการและอัตราที่กำหนดในกฎกระทรวงเว้นแต่ที่มีกฎหมายกำหนดไว้เป็นอย่างอื่นในกรณีที่มีคำขอให้ได้รับสิทธิที่เสียไปอันเป็นผลโดยตรงจากคำพิพากษา การสั่งให้ได้รับสิทธิคืนตามคำขอดังกล่าว ถ้าไม่สามารถคืนสิทธิอย่างหนึ่งอย่างใด เช่นว่านั้นให้คณะกรรมการกำหนดค่าทดแทนเพื่อสิทธินั้นตามที่เห็นสมควร คณะกรรมการอาจกำหนดให้จำเลยได้รับค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายโดยคำนึงถึงพฤติการณ์แห่งคดีความเดือดร้อนที่จำเลยได้รับและโอกาสที่จำเลยจะได้รับการชดเชยความเสียหายจากทางอื่นด้วย (สำนักงานคุมประพฤติ กรมบังคับคดี, 2545, หน้า 229-232)

3. สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่จำเลยในคดีอาญา

โครงสร้างของการบริหารสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเป็นกระบวนการตามโครงสร้างแต่ละโครงสร้างให้เข้าใจถึงกระบวนการทำงานของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา โดยสามารถแบ่งหน้าที่ของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาดังนี้ ฝ่ายบริหารทั่วไปกลุ่มตรวจสอบและวินิจฉัย ฝ่ายค่าทดแทนผู้เสียหาย และจำเลยในคดีอาญา และกลุ่มงานนิติการ โดยมีกระบวนการและขั้นตอนของการช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาซึ่งมีขั้นตอนเริ่มตั้งแต่การยื่นคำขอ โดยแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจเพื่อทำการเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการและนำการเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการไปแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการเพื่อที่จะอุทธรณ์ต่อศาลและจ่ายเงินให้แก่จำเลยในคดีอาญาโดยมีขั้นตอนในการยื่นขอรับค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญาตามที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นผู้

กำหนดกฎเกณฑ์ในการยื่นเอกสารเพื่อทำการจัดเก็บสำนวนในการยื่นเสนอพิจารณาคดีในการขอรับค่าใช้จ่ายและค่าทดแทนตามพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหาย และค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ.2544

1. ขั้นตอนการยื่นคำขอ การยื่นคำขอผู้มีสิทธิยื่นคำขอสามารถยื่นคำขอได้ที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาและที่หน่วยงานที่ได้รับมอบหมายโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะทำการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่นำมายื่นและบันทึกถ้อยคำของผู้ยื่น คำขอ โดยมีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาทำการแจ้งสิทธิและหน้าที่ให้ผู้ยื่นคำขอทราบ โดยให้ผู้ยื่นคำขอกรอกคำขอตามแบบและมีการบันทึกถ้อยคำของผู้ยื่นคำขอลงในระบบคอมพิวเตอร์และออกใบรับคำขอด้วยระบบคอมพิวเตอร์ โดยมีผู้อำนวยการหรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการจ่ายสำนวนและให้เจ้าหน้าที่แจ้งสิทธิและหน้าที่ให้ผู้ยื่นคำขอทราบและให้ผู้ยื่นคำขอกรอกคำขอตามแบบพร้อมทำการลงสมัครรับคำขอและออกใบรับคำขอเพื่อส่งเอกสารไปยังสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาเพื่อทำการลงสมัครรับของสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาอีกครั้งและทางผู้อำนวยการหรือผู้ได้รับมอบหมายจากผู้อำนวยการจ่ายสำนวน

2. ขั้นตอนการแสวงหาข้อเท็จจริงและการทำความเข้าใจในการยื่นคำขอผู้มีสิทธิยื่นคำขอสามารถยื่นคำขอได้ที่สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาและที่หน่วยงานที่ได้รับมอบหมาย โดยพนักงานเจ้าหน้าที่ที่จะทำการตรวจสอบเอกสารหลักฐานที่นำมายื่นและบันทึกถ้อยคำของผู้ยื่นคำขอเพื่อให้พนักงานเจ้าหน้าที่แสวงหาข้อเท็จจริงและพยานหลักฐานเพื่อจัดทำรายงาน และเสนอความเห็น โดยการบันทึกถ้อยคำในระบบคอมพิวเตอร์พร้อมทั้งให้ผู้อำนวยความสะดวกสำนวนและรายงานการตรวจสอบหลักฐานครบถ้วนถูกต้องเพื่อให้ผู้อำนวยการทำความเข้าใจเสนอต่อคณะกรรมการ โดยการบันทึกถ้อยคำในระบบคอมพิวเตอร์

3. ขั้นตอนการเสนอความเห็นต่อคณะกรรมการ ความเห็นต่อคณะกรรมการเมื่อผู้อำนวยการหรือคณะกรรมการเสนอความเห็นพร้อมเหตุผลให้คณะกรรมการพิจารณาหากคณะกรรมการพิจารณาแล้วมีความเห็นว่าความเห็นที่ผู้อำนวยการหรือคณะกรรมการเสนอ มีข้อเท็จจริงครบถ้วนและสามารถมีคำวินิจฉัย ให้คณะกรรมการดำเนินการมีคำวินิจฉัย แต่ถ้าหากคณะกรรมการพิจารณาความเห็นของผู้อำนวยการและคณะกรรมการแล้วเห็นว่า ข้อเท็จจริงครบถ้วนและไม่สามารถออกคำวินิจฉัยได้ คณะกรรมการอาจส่งเรื่องให้ทางสำนักงานแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือทำความเข้าใจใหม่ หรือส่งคืนสำนักงานดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2 หรือส่งเรื่องให้คณะกรรมการทำความเข้าใจเพิ่มเติมหรือทำความเข้าใจใหม่ หรือคณะกรรมการ อาจ

ดำเนินการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมเองก็ได้ เมื่อมีข้อเท็จจริงครบถ้วนและสามารถลงมติวินิจฉัยให้เจ้าหน้าที่นำมติคณะกรรมการจัดทำคำวินิจฉัยให้ประธาน คณะกรรมการยื่นยันและลงนามในคำวินิจฉัยต่อไป และแจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบ โดยมีผู้อำนวยการหรือคณะอนุกรรมการเสนอความเห็น พร้อมทั้งเลขานุการสรุปสำนวนการสอบสวนและเสนอความเห็นเข้าที่ประชุมคณะกรรมการ เมื่อคณะกรรมการพิจารณาความเห็นของผู้อำนวยการ/คณะอนุกรรมการให้คณะกรรมการมีคำวินิจฉัย หากพบด้านเอกสารไม่ครบถ้วนควรส่งให้สำนักงานแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมหรือทำความเข้าใจใหม่หรือส่งคืนสำนักงานดำเนินการตามขั้นตอนที่ 2 หรือส่งให้คณะอนุกรรมการทำความเข้าใจเพิ่มเติมหรือทำความเข้าใจใหม่แล้วให้คณะกรรมการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติม

4. ขั้นตอนการแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ ในการแจ้งคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ เมื่อคณะกรรมการมีคำวินิจฉัย พนักงานเจ้าของสำนวนจะมีหนังสือแจ้งผู้ยื่นคำขอว่าสามารถจ่ายเงินหรือไม่จ่ายเงิน ในกรณีที่มิได้วินิจฉัยว่าไม่จ่ายเงินพนักงานเจ้าหน้าที่จะเก็บสำนวนไว้ 30 วัน เพื่อรอการอุทธรณ์ หากพบว่าคณะกรรมการมีคำวินิจฉัยให้พนักงานเจ้าของสำนวนมีหนังสือแจ้งผู้ยื่นคำขอให้จ่ายเงินก็ให้ส่งสำนวนให้เจ้าหน้าที่การเงิน ถ้าหากไม่ได้มีการจ่ายเงิน ทำการเก็บสำนวนไว้ 30 วัน เพื่อรอการอุทธรณ์ ถ้าหากพบว่าไม่มีการอุทธรณ์ให้ทำการเก็บสำนวน แต่เมื่อมีการอุทธรณ์ก็ให้รอผลการอุทธรณ์

5. ขั้นตอนการอุทธรณ์ การดำเนินการในกรณีมีการอุทธรณ์ผู้ยื่นคำขอสามารถใช้สิทธิอุทธรณ์โดยยื่นต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา เพื่อส่งต่อศาลอุทธรณ์ หรือยื่นต่อศาลจังหวัดที่ผู้อุทธรณ์มีภูมิลำเนาหลังจากนั้นศาลอุทธรณ์จะพิจารณาคำขออุทธรณ์และมีคำวินิจฉัยยื่นคำขอใช้สิทธิอุทธรณ์ต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาหรือยื่นต่อศาลจังหวัดที่ผู้อุทธรณ์มีภูมิลำเนา ณ ศาลอุทธรณ์เพื่อหาคำวินิจฉัยและแก้ไขคำวินิจฉัยของคณะกรรมการ พร้อมทั้งแจ้งเจ้าหน้าที่การเงินเพื่อยื่นตามคำวินิจฉัยพร้อมทั้งแจ้งกลับไปยังผู้ยื่นคำขอ

6. ขั้นตอนการจ่ายเงิน ในการจ่ายเงิน มีการจ่ายเงิน 2 กรณีคือ การจ่ายเงินในกรณีผู้เสียหายหรือจำเลยยื่นแบบคำขอรับเงิน และการจ่ายเงินในกรณีผู้เสียหายหรือจำเลยยื่นคำขออุทธรณ์ขอรับเงินเพิ่มเพื่อทำการลงทะเบียนรับ ตรวจสอบหลักฐานพร้อมยื่นต่อสำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญาผู้มีสิทธิไม่ยื่นคำขอรับเงินตามเวลาให้ผู้ยื่นทำหนังสือแจ้งซ้ำและผู้มีสิทธิมาขึ้นขอรับเงิน ทำสัญญาเพื่อทำการจ่ายเงินภายใน 15 วัน นับแต่ผู้มีสิทธิยื่นขอรับเงิน

7. ขั้นตอนการเรียกเงินคืนและดำเนินคดี ในการเรียกเงินคืนและการดำเนินคดี ในกรณีที่พบภายหลังว่าผู้เสียหายเป็นผู้ไม่มีสิทธิรับเงิน นิติกรจะมีหนังสือแจ้งให้คืนเงิน หากผู้เสียหายไม่คืนเงินก็จะมีการดำเนินคดีตามกฎหมายกรณีที่พบภายหลังว่าผู้เสียหายเป็นผู้ไม่มีสิทธิรับเงิน ตามมาตรา 19 และนิติกรตรวจสอบเอกสารจากข้อเท็จจริงที่ตรวจพบ และทำความเข้าใจเสนอผู้อำนวยการเพื่อให้ผู้อำนวยการเสนอความเห็นคณะกรรมการฯ พร้อมทั้งทำหนังสือแจ้งซ้ำ ต่อคณะกรรมการฯ มีคำสั่งให้เรียกเงินคืน โดยมีนิติกรมีหนังสือแจ้งให้คืนเงินแก่ผู้เสียหายนำเงินมาคืน พร้อมทั้งให้รับเงินและออกใบเสร็จรับเงินแก่ผู้เสียหายไม่คืนเงินพร้อมทั้งดำเนินคดีตาม มาตรา 57 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ.2539 เพื่อดำเนินคดีตามพระราชบัญญัตินี้ ส่วนขั้นตอนในการดำเนินคดีให้พนักงานเจ้าหน้าที่ซึ่งได้รับแต่งตั้งจากกระทรวงยุติธรรมตามมาตรา 16 ดำเนินคดีตามที่ได้รับมอบหมายในการบังคับคดีให้พนักงานเจ้าหน้าที่ขอให้ศาลออกคำสั่งบังคับและประสานงานกับกรมบังคับคดีเพื่อบังคับคดีตามกฎหมาย

8. ขั้นตอนการจัดเก็บสำนวน ในการจัดเก็บสำนวน เมื่อมีการดำเนินการครบตามขั้นตอนแล้ว หรือการดำเนินการยุติลงไม่ว่ากรณีใด ๆ เจ้าหน้าที่จะจัดเก็บสำนวนเรื่องตามลำดับเลขเสร็จสำนวนให้เป็นไปตามขั้นตอนการดำเนินคดีเมื่อมีการดำเนินการจ่ายค่าตอบแทนค่าทดแทนหรือค่าใช้จ่ายครบตามขั้นตอนแล้ว หรือการดำเนินการยุติลงไม่ว่ากรณีใด ๆ อันถือว่าเสร็จสำนวนแล้วให้เจ้าหน้าที่จัดเก็บสำนวนในห้องเก็บสำนวนเรียงตามลำดับเลขเสร็จสำนวน (ศูนย์บริการร่วม กระทรวงยุติธรรม, 2548, หน้า23-31)

มาตรการทางกฎหมายเกี่ยวกับการกำหนดสิทธิของประชาชนเกี่ยวกับการขอรับค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายของจำเลยในคดีอาญาตามกฎหมายต่างประเทศ

การคุ้มครองสิทธิในต่างประเทศและกฎหมายคุ้มครองสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ประเทศแถบยุโรปให้ความสำคัญในเรื่องสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานของบุคคลและได้พัฒนาหลักกฎหมายในเรื่องการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของบุคคลเป็นเวลานาน หลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลที่ปรากฏอยู่ในระบบกฎหมายอังกฤษที่เป็นหลักกฎหมายสำคัญ หลัก Habeas Corpus เป็นกฎหมายที่ให้หลักประกันแก่เสรีภาพของชาวอังกฤษ ต่อมาประเทศต่าง ๆ ได้นำหลัก Habeas Corpus มาใช้ โดยมีต้นแบบจากประเทศอังกฤษ บทบัญญัติในอนุสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน ได้มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของบุคคลในประเทศที่เป็นสมาชิกกลุ่มสหภาพยุโรปรวมถึงการคุ้มครองสิทธิของบุคคลตามกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นที่ได้รับอิทธิพลมาจากระบบกฎหมายของภาคพื้นยุโรป และระบบกฎหมายเอง โกล - อเมริกัน

1. สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่และไอร์แลนด์เหนือ

กฎหมายอังกฤษปัจจุบันได้ให้หลักประกันสิทธิต่อผู้ต้องหา จำเลย และผู้ต้องโทษในคดีอาญาสอดคล้องกับปรัชญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน กติกาสากลว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง และมีหลักหลายประการที่ตรงกับอนุสัญญายุโรปเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการจับ การควบคุม และการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยในการดำเนินกระบวนการพิจารณา กฎหมายอังกฤษได้วางมาตรการควบคุมและตรวจสอบโดยองค์กรภายนอกอย่างรัดกุม และขณะเดียวกันก็มิได้ทำให้ประสิทธิภาพในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมของเจ้าหน้าที่ลดลง โดยเฉพาะกฎหมายอังกฤษให้ดุลพินิจแก่ตำรวจ อัยการ ศาล ในการบังคับใช้กฎหมายมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีข้อบังคับที่ตราขึ้นเพื่อควบคุมแนวทางการปฏิบัติตามกฎหมายอย่างละเอียด และบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่น The police and criminal evidence Act 1984 (PACE) เป็นต้น

การคุมขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งมักจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจในชั้นจับและควบคุมตัวจะเน้นถึงการคุ้มครองสิทธิบุคคลในชั้นก่อนการพิจารณาของศาล การเยียวยาโดยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยรัฐตามกฎหมายอังกฤษในกรณีที่มีการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล อันเป็นการขัดกับบทบัญญัติของกฎหมายประเทศอังกฤษมีระบบการชดใช้ค่าทดแทนที่ชัดเจนเฉพาะในกรณีที่เกิดจากความผิดพลาดในคำพิพากษาลงโทษผู้บริสุทธิ์ของศาล ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ Home secretary เป็นผู้จ่ายค่าทดแทนดังกล่าวตาม The criminal appeal Act 1968 กล่าวคือเมื่อศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาให้ลงโทษจำเลยแล้ว แต่หากจำเลยกล่าวอ้างว่าจำเลยมิได้เป็นผู้กระทำความผิด ก็ย่อมสามารถให้สิทธิในการอุทธรณ์คดีดังกล่าวไปยังศาลอุทธรณ์ การอุทธรณ์ไปยัง Home secretary ที่ทำให้มีสิทธิได้รับพิจารณาเรื่องค่าทดแทน อำนาจของ Home secretary ที่เกี่ยวข้องกับความผิดพลาดของกระบวนการยุติธรรมได้รับการบัญญัติไว้ใน มาตรา 17 แห่งให้ Home secretary มีอำนาจที่จะรับคำขอเพื่อพิจารณาถึงความผิดพลาดดังกล่าวที่เกิดขึ้น โดย Home secretary อาจใช้ดุลพินิจส่งคดีที่ถูกอ้างว่ามีความผิดพลาดเกิดขึ้นไปยังศาลอุทธรณ์ โดยถือเสมือนกับเป็นการอุทธรณ์โดยผู้เสียหายเอง หรืออาจหยิบยกประเด็นที่ไม่เห็นด้วยกับศาลชั้นต้นส่งไปยังศาลอุทธรณ์เพื่อพิจารณาและทำความเข้าใจเพิ่มเติมกลับมายัง Home secretary และในกรณีเช่นนี้ Home secretary สามารถพิจารณาดำเนินการให้ได้เฉพาะเมื่อผู้เสียหายนำพยานหลักฐานใหม่ที่มีได้ปรากฏในศาลชั้นต้นมาแสดง ซึ่งพยานหลักฐานนั้นเป็นสิ่งที่พิสูจน์ให้เห็นได้ว่าผู้เสียหายเป็นผู้บริสุทธิ์ ทำให้เห็นว่านอกจาก Home secretary จะทำหน้าที่ในการพิจารณาจ่ายค่าเสียหายแล้ว ยังทำหน้าที่ในการรวบรวมพยานหลักฐานเกี่ยวกับความผิดพลาดของการดำเนินคดีอาญากับผู้ต้องหา

หรือจำเลยให้ศาลอุทธรณ์ทำการพิจารณาใหม่ ซึ่งต่อมาได้พัฒนาองค์กรพิจารณาชดใช้ค่าเสียหายดังกล่าว เรียกว่า Criminal injuries compensation board พิจารณาชดใช้ค่าเสียหายโดยอัตโนมัติหากพบว่ามีกรณีการดำเนินคดีอาญาที่ผิดพลาดและค่าเสียหายที่พิจารณาชดใช้นั้นครอบคลุมทั้งความเสียหายที่เป็นตัวเงิน และไม่เป็นตัวเงิน

การชดใช้ค่าทดแทนในกรณีดังกล่าว ซึ่งอาจเรียกว่าเป็นการชดใช้ค่าทดแทนให้ในลักษณะของความเมตตา หรือความรับผิดชอบของรัฐ เมื่อเกิดความผิดพลาดแห่งกระบวนการยุติธรรมขึ้น โดยจำนวนเงินดังกล่าวจะมาจากกองทุนของรัฐ ในการจ่ายค่าทดแทน Ex gartia paymant องค์กรที่ทำหน้าที่พิจารณาก็คือ Home secretary โดยปกติ Home secretary จะมีแนวปฏิบัติที่สำคัญว่าจะไม่พิจารณาจ่ายให้ เว้นแต่จะมีกรณีจำเป็นหรือปรากฏข้อเท็จจริงว่าความผิดพลาดแห่งกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวเกิดจากการละเลยหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของรัฐ ซึ่งในกรณีเช่นนี้เห็นได้ว่าการจ่ายค่าทดแทน Ex gartia paymant ไม่สามารถหาหลักเกณฑ์หรือแนวทางที่แน่นอนได้เพราะผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ร้องขอไม่อาจทราบหรือคาดหมายได้ว่ากรณีใดบ้างที่ถือว่าเป็นการละเลยหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจของรัฐ หรือในกรณีใดไม่เป็นการตัดสินใจหรือวินิจฉัย ซึ่งอาจจะปฏิเสธที่จะจ่ายค่าทดแทนนั้นก็ได้

ส่วนในการกำหนดจำนวนเงินค่าทดแทนแบบ Ex gartia paymant นั้นประเทศอังกฤษ ไม่มีการจำกัดจำนวนค่าทดแทนไว้ แต่มีแนวทางการใช้ดุลยพินิจของ Home secretary การกำหนดจำนวนเงินค่าทดแทนจะพิจารณาจากความทุกข์ยาก หรือความทุกข์ทรมานจากการถูกคุมขังของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเป็นหลักและจะไม่คำนึงว่าสภาพการณ์เช่นนั้น จะเป็นมูลเหตุให้ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเกิดสิทธิในการฟ้องร้องเรียกค่าเสียหายในทางแพ่งหรือไม่ สิทธิที่จะได้รับการชดเชยไม่รวมถึงการใช้สิทธิเรียกร้องให้ชดใช้ค่าเสียหายตามกฎหมาย ซึ่งให้สิทธิแก่ผู้เสียหายที่จะสามารถฟ้องผู้กระทำความผิดโดยตรงได้ในกรณีการจับกุมคุมขังผิดตัว การบุกรุก หรือการกระทำโดยเจตนาร้ายหรือ การฝ่าฝืนต่อหน้าที่ของตน รวมทั้งการใช้อำนาจเกินความเหมาะสม เป็นต้นซึ่งผู้กระทำความผิดจะต้องรับผิดชอบเป็นการส่วนตัว

นอกจากที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายภายในประเทศแล้ว ประเทศในทวีปยุโรป ที่เป็นสมาชิกของ European Union ยังได้รับการคุ้มครองภายใต้สนธิสัญญาเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นมูลฐาน เมื่อผู้เสียหายได้ดำเนินกระบวนการตามกฎหมายภายในประเทศ และยังไม่เป็นที่พอใจ ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะยื่นคำร้องเรียนโดยปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ของสนธิสัญญายุโรปว่าด้วยการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน (กนกกทพิพย์ ใสสะอาด, 2550, หน้า 49-61)

2. ประเทศญี่ปุ่น

กระบวนการยุติธรรมทางอาญาของญี่ปุ่นมีบทบัญญัติว่าด้วยการให้การคุ้มครองสิทธิของผู้ต้องหา และจำเลยในคดีอาญา การคุ้มครองดังกล่าวจะมีเมื่อมีการใช้รัฐธรรมนูญ โจวะ ค.ศ. 1946 ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับระบบกฎหมายของภาคพื้นยุโรป และระบบกฎหมาย Anglo-American โดยระบบกฎหมายนี้ได้มีการพัฒนาในระดับที่สูงและมีการคุ้มครองสิทธิมนุษยชนของผู้ต้องหา จำเลยทุกชั้นของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา นอกจากนี้จะมีบทบัญญัติเรื่องการคุ้มครองสิทธิประเทศญี่ปุ่นยังมีบทบัญญัติในเรื่องการเยียวยาความเสียหายโดยการใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาโดยรัฐตามกฎหมาย The criminal compensation law และ The regulations of suspect's compensation 1957 ซึ่งกฎหมายในเรื่องนี้ของประเทศญี่ปุ่นมีวิวัฒนาการและการพัฒนาการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา โดยรัฐตามกฎหมายญี่ปุ่นเรื่องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาของญี่ปุ่นได้พัฒนาภายใต้กฎหมายในแถบยุโรปโดยมีครั้งแรกในญี่ปุ่น ในค.ศ.1931 ภายใต้กฎหมายค่าสินไหมทดแทนเก่าซึ่งมีความมั่นคงตามลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูก ปัจจุบันการเยียวยาความเสียหายได้บังคับใช้ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ โจวะ ซึ่งมีบทบัญญัติมาตรา 40 ดังนี้

“บุคคลที่ได้รับการปล่อยตัวจากการถูกควบคุมตัวหรือถูกคุมขังมีสิทธิฟ้องร้องขอให้รัฐชดใช้ค่าเสียหายได้ ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ”

บทบัญญัติมาตรานี้เป็นภาระหน้าที่แทนกฎหมายว่าด้วยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา ได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ 1 มกราคม ค.ศ.1950 โดยเป็นการรับรองบทบัญญัติรัฐธรรมนูญได้อย่างถึงทฤษฎี 2 ทฤษฎีที่ตรงข้ามกัน ทฤษฎีแรกนั้นได้อธิบายเช่นเดียวกับหลักตามกฎหมาย ทฤษฎีที่สองเป็นการอธิบายในด้านความยุติธรรม ประการแรกนั้นเป็นพื้นฐานการเยียวยา ความเสียหายในการควบคุม กักขังโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ส่วนประการที่สองเป็นหน้าที่ในการเยียวยาความเสียหายในกรณีที่เกิดความเสียหาย ทฤษฎีแห่งความรับผิดชอบต่อความเสี่ยง กรณีที่ไม่ชอบด้วย การกระทำดังกล่าวพิจารณาจากความเหมาะสมจากสถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในขณะนั้น ทำให้รัฐธรรมนูญได้มีบทบัญญัติพิเศษ สำหรับการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญา โดยให้รัฐเป็นฝ่ายที่ชดเชยในความสูญเสีย

กฎหมายว่าด้วยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาเป็นกฎหมายที่กล่าวถึง การชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ถูกคุมขังอยู่ก่อนศาลมีคำพิพากษาและในกรณีการชดใช้ค่าทดแทนให้แก่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่มีการรื้อฟื้นคดีอาญาขึ้นพิจารณาใหม่ สาระสำคัญมีต่อไปนี

1. ผู้มีสิทธิ สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนเกิดขึ้นในกรณีที่ บุคคลถูกคุมขังหรือกักขังระหว่างการพิจารณา หรือผู้ที่ได้รับโทษจากการบังคับโทษทางอาญา หรือพบว่าเป็น ผู้บริสุทธิ์

หรือเป็นกรณีที่มีคำสั่งให้ปล่อยตัวไม่ว่าจะเกิดจากผลในการพิจารณาคดี หรือเหตุที่อัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง สิทธิในการร้องขอค่าทดแทนตามกฎหมายนี้ ถือเป็นสิทธิของผู้ถูกดำเนินคดีอาญาเท่านั้น ไม่อาจโอนสิทธิหรือมอบหมายให้บุคคลอื่นเรียกร้องแทนได้ สิทธิดังกล่าวก็ไม่สูญเสีย เพราะการสืบมรดก กล่าวคือ กฎหมายว่าด้วยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญานี้ ยกเว้นให้ทายาทของผู้ดำเนินคดีอาญามีสิทธิร้องขอค่าทดแทนได้ในกรณีที่ผู้ถูกดำเนินคดีอาญาถึงแก่ความตาย โดยพิจารณาถึงบทบัญญัติที่ว่าหากผู้ที่มีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนนั้นตายโดยไม่ได้ใช้สิทธิเรียกร้อง ทายาทอาจยื่นคำร้องดังกล่าวนี้ได้ ในการใช้สิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนผู้ร้องจะต้องยื่นสิทธิในการยื่นคำร้องภายใน 3 ปี นับจากวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดว่าบุคคลนั้นเป็นผู้บริสุทธิ์

กระบวนการพิจารณา การยื่นคำร้องสำหรับการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน กฎหมายกำหนดให้ยื่นต่อศาลที่ตัดสินคดีหรือมีคำพิพากษาว่าผู้ถูกดำเนินคดีอาญานั้นเป็นผู้บริสุทธิ์โดยผู้ร้องอาจมอบอำนาจให้ผู้อื่นเป็นผู้ยื่นแทนได้ ในกรณีที่ทายาทเป็นผู้ยื่นคำร้อง จะต้องแนบหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงสถานะหรือความสัมพันธ์ระหว่างตนกับผู้ถูกดำเนินคดีอาญาที่ถึงแก่ความตาย ซึ่งคำร้องดังกล่าวจะต้องยื่นภายในกำหนด 3 ปี โดยจะต้องแจ้งว่ามีทายาทในลำดับชั้นเดียวกับผู้ร้อง หากว่ามีทายาทในลำดับชั้นเดียวกันได้ทำการยื่นคำร้องด้วยกันหลายคน อาจจะพิจารณาจากคำร้องใดคำร้องหนึ่งแทนคำร้องที่ยื่นทั้งหมด ในกรณีที่ทายาทเป็นผู้ยื่นคำร้องแล้วศาลเห็นว่ามิใช่ทายาทในลำดับชั้นเดียวกันกับทายาท จะต้องทำการแจ้งให้ผู้นั้นทราบทันทีที่มีการยื่นคำร้อง การถอนคำร้องนั้นสามารถกระทำได้ แต่ผู้ที่ถอนคำร้องไปนั้นจะเสียสิทธิในการเรียกร้องค่าสินไหมทดแทน หากมิใช่ทายาทในลำดับชั้นเดียวกันมากกว่า 1 ราย ผู้ร้องไม่สามารถถอนคำร้อง โดยปราศจากความยินยอมของบุคคลอื่น ถ้าผู้ร้องถึงแก่ความตายในขณะที่มีการพิจารณาหรือกลายเป็นบุคคลที่ไม่มีคุณสมบัติที่จะเป็นทายาท และไม่มีผู้ร้องรายอื่น จะต้องระงับกระบวนการพิจารณาโดยทายาทอื่นในลำดับชั้นเดียวกันกับผู้ร้องสามารถเข้ามาแทนที่ได้ ถ้าผู้นั้นเข้ามาแทนที่ภายในระยะเวลา 2 เดือน ถ้าศาลทราบว่าผู้ที่จะเข้ามาแทนที่ ศาลจะต้องแจ้งไปยังผู้นั้นให้เข้ามาภายในระยะเวลาตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ หากไม่มีการยื่นคำร้องเข้ามาภายในระยะเวลาที่กำหนด ศาลจะต้องมีคำสั่งยกฟ้อง ก่อนที่ศาลจะมีคำพิพากษาให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือปฏิเสธคำร้องขอนั้น ศาลจะต้องรับฟังความคิดเห็นของพนักงานอัยการและของผู้ร้องขอ และในกรณีที่มีความจำเป็นศาลอาจดำเนินการสอบสวนข้อเท็จจริงเพิ่มเติมได้ และเมื่อศาลมีคำพิพากษาแล้ว ศาลต้องส่งสำเนาคำพิพากษานั้นให้แก่พนักงานอัยการและผู้ร้องขอ

กรณีที่คำร้องนั้นมีรายละเอียดที่ไม่เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติไว้หรือมีข้อบกพร่องที่ไม่สามารถแก้ไขได้ หรือผู้ร้องไม่อาจแก้ไขตามที่ศาลมีคำสั่งให้แก้ไขได้ หรือมีการยื่นคำร้องให้พิจารณาหลังจากที่พ้นระยะเวลาตามกำหนดไว้ใน มาตรา 7 ให้ศาลมีคำสั่งยกฟ้อง ในกรณีที่ศาลตรวจสอบคำร้องแล้วเห็นว่าถูกต้องให้ศาลมีอำนาจพิจารณาคำร้องขอว่าสมควรจะได้รับความใช้ค่าทดแทนหรือไม่ หากศาลมีคำสั่งยกคำร้องนั้น เพราะเห็นว่าไม่มีเหตุผลอันสมควรที่จะได้รับความทดแทน ให้ผู้ร้องขออุทธรณ์คำสั่งนั้น ได้ทันที

ในกรณีที่ผู้ยื่นคำร้องมากกว่า 1 คนในลำดับชั้นเดียวกัน คำพิพากษาในเรื่องค่าสินไหมทดแทนหรือคำสั่งยกคำร้องของผู้ร้องของบุคคลใดบุคคลหนึ่งย่อมผูกมัดบุคคลทั้งหมด เมื่อศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุดให้ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแล้วผู้ร้องขอมีสิทธิขอรับค่าทดแทนจำนวนดังกล่าวต่อศาลที่มีคำพิพากษาให้ชดใช้ค่าทดแทนหากมีบุคคล 2 คน หรือมากกว่านี้มายื่นคำร้องให้จ่ายเงินค่าสินไหมทดแทน คำร้องคนใดคนหนึ่งนั้นถือว่าการร้องขอแทนทุกคนเพื่อให้จ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนเพราะฉะนั้นการจ่ายเงินค่าสินไหมทดแทนให้แก่คนใดคนหนึ่ง การโอนสิทธิหรือการเก็บภาษีจากเงินจำนวนดังกล่าวนี้ไม่อาจกระทำได้ เมื่อคำพิพากษาในเรื่องค่าสินไหมทดแทนนั้นมีผลหรือคำร้องดังกล่าวถูกยก เนื่องจากมีการจ่ายค่าสินไหมทดแทนไปตามกฎหมายอื่น ศาลจะต้องประกาศคำพิพากษาลงในหนังสือพิมพ์ไม่ต่ำกว่า 3 ฉบับตามที่ผู้ร้องระบุไว้

กฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมีประเด็นที่น่าสนใจคือ เรื่องการเยียวยาความเสียหายโดยการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนในคดีอาญาโดยรัฐตามกฎหมาย The criminal compensation law เนื่องจากกฎหมายของประเทศญี่ปุ่นมีการพัฒนาภายใต้อิทธิพลของระบบกฎหมายในแถบยุโรป การที่มีบทบัญญัติเรื่องนี้ในรัฐธรรมนูญโชวะ ค.ศ.1946 และได้มีการประกาศใช้กฎหมาย The criminal compensation law ใน ค.ศ.1950 ทำให้ทราบถึงปัญหาที่เกิดขึ้นเมื่อมีการบังคับใช้กฎหมาย The criminal compensation law รวมถึงการประกาศใช้กฎหมาย The regulations of suspect's compensation 1957 (กนกทิพย์ ไสสะอาด, 2550, หน้า 61-76)

สำนักงานคุ้มครองสิทธิของพลเมืองแห่งประเทศญี่ปุ่น รัฐธรรมนูญประเทศญี่ปุ่นฉบับปัจจุบันมีบทบัญญัติสำคัญคือ การให้ความเคารพและหลักประกันแก่สิทธิมนุษยชนขั้นมูลฐานแก่ประชาชนแม้ว่ารัฐธรรมนูญฉบับนี้จะประกาศใช้ก่อนมีการประกาศปฏิญญาฯของสหประชาชาติก็ตาม รัฐธรรมนูญก็มีบทบัญญัติคุ้มครองสิทธิของประชาชนตรงกันกับปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติทุกประการ การคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของชาวญี่ปุ่นโดยปกติกระทำผ่านทางศาล โดยรัฐธรรมนูญ บัญญัติว่า “ศาลฎีกาเป็นศาลสูงสุดซึ่งได้รับมอบอำนาจให้วินิจฉัยว่ากฎหมาย คำสั่ง กับข้อบังคับ และการกระทำของฝ่ายปกครองชอบด้วยรัฐธรรมนูญหรือไม่”และศาลได้มีบทบาทในการ

คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนอย่างสำคัญตลอดมา นอกจากนั้นเนติบัณฑิตยสถานซึ่งมีสาขาและสมาชิกอยู่ทั่วประเทศ นอกจากที่กล่าวยังมีหน่วยงานพิเศษซึ่งทำหน้าที่คุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนโดยเฉพาะ คือ สำนักงานสิทธิเสรีภาพของพลเมืองแห่งกระทรวงยุติธรรม (Civil liberties bureau of the ministry of justice) และคณะกรรมการสิทธิเสรีภาพของพลเมือง (Civil liberties commissioners) ซึ่งประกอบด้วยผู้ที่อาสาสมัครเข้าทำงานดังกล่าวโดยได้รับแต่งตั้งจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม

สำนักงานสิทธิเสรีภาพของประชาชนฯ มีสาขาอยู่ในท้องถิ่นโดยอยู่ร่วมกับสำนักงานกฎหมายประจำท้องถิ่น สำนักงานกฎหมายนี้เป็นหน่วยงานของรัฐ รับผิดชอบโดยตรงต่อการคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของประชาชนท้องถิ่นนั้น คณะกรรมการฯ นั้นเลือกมาจากประชาชนด้วยกันที่ไม่ใช่ข้าราชการมีหน้าที่คุ้มครองสิทธิของประชาชนที่อยู่ในท้องถิ่นโดยร่วมมือกับหน่วยงานราชการดังกล่าวข้างต้น การแบ่งส่วนงานหน้าที่ของสำนักงานฯและคณะกรรมการฯ เป็นไปดังต่อไปนี้ คือ สำนักงานสิทธิเสรีภาพของประชาชนฯ มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับใหม่เมื่อเดือนมกราคม ค.ศ.1947 มีการปรับปรุงจัดตั้งหน่วยงานของรัฐบาลเป็นการใหญ่ พร้อมกับมีเสียงเรียกร้องให้มีการจัดตั้งหน่วยงานเพื่อคุ้มครองสิทธิมนุษยชนขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนกุมภาพันธ์ ค.ศ.1949 จึงได้มีการจัดตั้งสำนักงานฯ โดยให้สังกัดในกระทรวงยุติธรรม สำนักงานฯ มีลักษณะคล้ายคลึงกับสำนักงานของพลเมืองแห่งกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกา (Civil rights division of the United States department of justice) แต่ไม่เหมือนกันที่เดิวน้ำที่ตามกฎหมายของสำนักงานฯ (มาตรา 11 แห่งกฎหมายจัดตั้งกระทรวงยุติธรรม) มีต่อไปนี้

- 1) สืบสวนและรวบรวมข้อเท็จจริงต่าง ๆ เกี่ยวกับคดีละเมิดสิทธิมนุษยชน
- 2) ส่งเสริมหน่วยงานเอกชนให้มีบทบาทในการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน
- 3) เรื่องทั่วไปที่เกี่ยวกับคณะกรรมการสิทธิเสรีภาพประชาชน
- 4) เรื่องทั่ว ๆ ไปเกี่ยวกับ Habeas Corpus (หมายเรียกของศาลทำนองเดียวกับมาตรา 90

แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาของไทย

- 5) การช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ยากจนและเรื่องอื่น ๆ อันเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิมนุษยชน (กุลพล พลวัน, 2547, หน้า 201-203)